

Quaderns d'Història

LA COMANDA HOSPITALERA DE L'HOSPITALET DE VALLMOLL (PUIGPELAT)

per Joan Fuguet Sans

Paraules clau: baronia de Vallmoll, comanda hospitalera, Orde de l'Hospital, Puigpelat.

Resum: El convent hospitaler de Vallmoll, malgrat portar aquest nom, mai no va estar situat al poble de Vallmoll, sinó al terme veí de Puigpelat (Alt Camp), concretament a l'actual partida de l'Hospitalet. No sabem com ni quan l'Orde de l'Hospital començà a tenir drets sobre territoris del castell de Vallmoll, però la primera notícia es remunta a l'any 1184. Els conflictes jurisdiccionals entre el baró de Vallmoll i la comanda de l'Hospitalet foren una constant històrica.

Abstract: Despite this name, the hospital convent of Vallmoll was never placed in Vallmoll but in the neighbour Puigpelat, concretely in the present area of Hospitalet. We don't know how and when the Order of Hospital began to have some rights on the castle but the first news dates from 1184. There were endless jurisdictional conflicts between the baron of Vallmoll and the order of Hospital.

Introducció

L'ORDE RELIGIOSOMILITAR DE SANT JOAN DE JERUSALEM

Vers el 1048 uns mercaders del sud d'Itàlia havien fundat a Jerusalem un hospital per atendre pelegrins i malalts. Aquesta institució fou l'origen de l'orde caritatiu de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, que l'any 1113 rebia l'oficialització de mans del papa Pasqual II.

Això s'esdevenia just quan els croats havien conquerit Síria i Palestina per alliberar Terra Santa de l'Islam. Eren els temps forts del pelegrinatge, quan molts cristians d'arreu d'Europa acudien a visitar l'escenari de la vida i mort de Crist. Però, després de la conquesta, els camins que arribaven a Jerusalem esdevingueren perillosos i fou necessari organitzar escamots armats per acompanyar els pelegrins. Per aquesta funció i per a la defensa del territori, a Jerusalem, l'any 1119, fou fundat l'Orde del Temple. Poc temps després, per ajustar-se a les circumstàncies, l'Orde de l'Hospital assumí també funcions militars.

Per poder dur a terme aquella tasca, tant el Temple com l'Hospital necessitaren l'ajut d'Occident i allí es dirigiren a recaptar almoines i a reclutar vocacions. El Papa els acollí sota la seva protecció i els dotà de grans privilegis. De la seva part, els magnats —laics i eclesiàstics— els afavoriren amb nombroses i importants donacions arreu dels països occidentals.

L'Orde de l'Hospital estava organitzat en una estructura religiosa fortament jerarquitzada, basada en una Regla, i l'administració va prendre com a cèl·lula bàsica la comanda o preceptoria, governada per un comanador o preceptor. En el nivell immediatament superior hi havia la província, al front de la qual es trobava el mestre provincial. La província va tendir a circumscriure's als territoris polítics que aleshores s'anaven configurant a Occident. Al capdamunt de l'escala jeràrquica de l'Orde de l'Hospital hi havia el mestre de l'Hospital de Jerusalem.

Els membres de l'Orde feien vots d'obediència, pobresa i castedat i formaven tres classes: els cavallers combatents, procedents de la noblesa; els capellans, destinats al servei espiritual de l'Orde, i els hospitalers. El vestit de l'Orde no quedà definit fins a mitjan segle XIII, i era negre amb la creu blanca.

L'Orde de l'Hospital comptà amb una branca femenina dedicada als serveis caritatius i hospitalaris. Aquestes comunitats femenines d'antuvi tenien una funció merament auxiliar, però, ben aviat, en ingressar-hi dames de la noblesa i membres de la família reial, van prendre un caràcter autònom molt peculiar.

A finals del segle XIII els conflictes i els errors comesos pels ordes militars minaren la bona fama que havien tingut. L'any 1291, amb la caiguda d'Acre s'acabà el domini llatí de Terra Santa. En ser expulsat de Terra Santa, l'orde hospitaler intentà inútilment instal·lar la seu central a Xipre. Finalment, el 1310, després de conquerir l'illa de Rodes la traslladà allí.

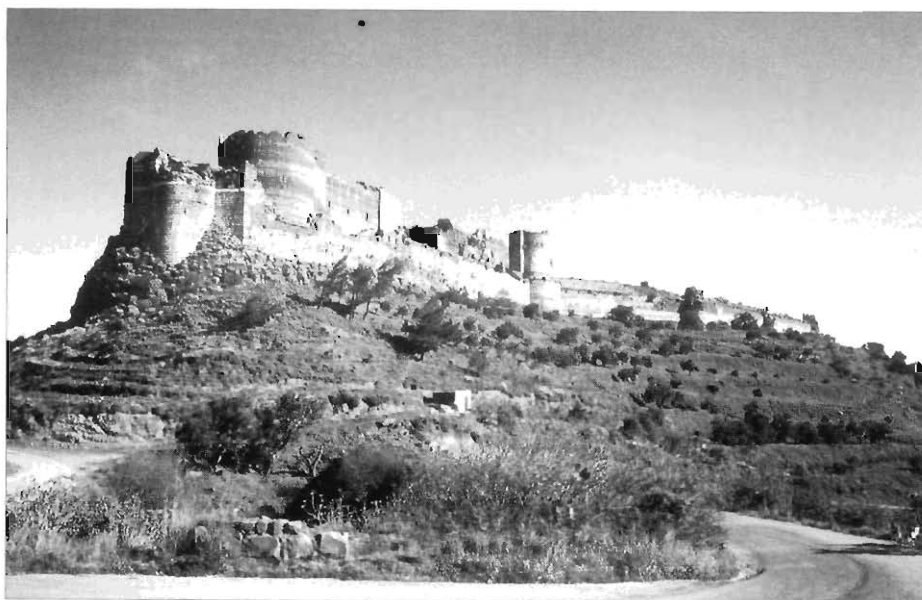
Mentrestant un vergonyós procés, ordit entre el Papa i el rei de França, suprimia l'Orde del Temple. L'Hospital, sense haver-hi tingut ni art ni part, en seria el gran beneficiat, ja que la major part de béns del Temple passaren a engrossir el seu patrimoni.

El segle XIV fou el segle de màxim apogeu econòmic, polític i social de l'Orde de l'Hospital. Rodes esdevingué un estat teocràtic i acomplí fins al segle XVI la important funció de frenar l'avenç otomà cap a Occident. Finalment, quan l'any 1520 els turcs van prendre Rodes, l'Hospital es traslladà a l'illa de Malta, que els havia cedit l'emperador Carles V. En endavant, l'Hospital serà anomenat també Orde Sobirà de Malta.

Els santjoanistes romangueren a Malta fins el 1798 en què Napoleó els féu fora. En fugir de Malta es dispersaren i, després d'un període confós, el 1834 traslladaren la seu a Roma, on encara la tenen actualment.

L'ORDE DE L'HOSPITAL A CATALUNYA

Trobem documentades cases hospitaleres per Catalunya des de l'any 1109, és a dir, abans que tingués lloc la butlla fundacional de l'any 1113. L'Orde va instal·lar molt aviat hospitals en enclaus importants de les principals vies del pelegrinatge jacobeu. En els primers anys, tots els establiments hospitalers, estiguessin o no en rutes de pas, desenvoluparen com a activitat principal la caritat. Però, a partir del segle XIII, la tasca hospitalària restà més o menys relegada a les cases importants de les grans rutes del pelegrinatge, mentre que les cases de la ruralia i de la ciutat es van anar ocupant preferentment dels afers econòmics. Per aquest motiu, els hospitals que hi havia en aquests llocs foren cedits als municipis o a altres institucions.

Síria
Castell hospitaler
de Margat

Acre (Israel).
Fortalesa hospitalera

De seguida, els comtes catalans van entendre que la dedicació a les armes dels ordes militars del Temple i l'Hospital podia ser aprofitada per a la conquesta dels territoris ocupats per l'Islam i no dubtaren a sol·licitar el seu concurs. D'antuvi els ordes no acceptaren, car tenien molt clar que la seva funció militar era únicament la de Terra Santa. Una mica més tard, el 1143, Ramon Berenguer IV aconseguí que templers i hospitalers participessin i col·laboressin en la conquesta cristiana dels territoris andalusins. En les campanyes de Tortosa i Lleida el concurs dels ordes militars fou ja important.

Però, al marge de la funció militar que decidiren assumir després de llargues negociacions, templers i hospitalers s'establiren a Catalunya amb el mateix pla i propòsits que ho feren en els altres països d'Occident: rebre donacions i administrar-les a fi i efecte de treure'n el màxim de profit econòmic per mantenir i assegurar Terra Santa.

La transferència dels béns del Temple a l'Hospital, després de la dissolució del primer, incrementà immensament els territoris dels hospitalers, però comportà dificultats administratives que, a Catalunya, conduïren a la fundació d'un nou priorat (o província) el 1319. A partir d'aleshores hi haurà de l'Ebre cap al nord el Gran Priorat de Catalunya, i de l'Ebre cap al sud la Castellanía d'Amposta, que també comprenia Aragó.

Quan les lleis desamortitzadores dels règims liberals del segle XIX acabaren amb els senyorius, el patrimoni de l'Orde de l'Hospital va seguir el mateix procés que seguiren els altres béns de l'Església: les propietats sobre les quals l'Orde tenia ple domini foren subhastades i les que tenia cedides en emfiteusi o en règims similars van poder passar a propietat dels tinents mitjançant la redempció dels censos.

La comanda hospitalera de l'Hospitalet de Vallmoll

El desconeixement de la història de la comanda hospitalera de Vallmoll, i el fet de portar aquest nom, va fer pensar a historiadors de finals del dinou, Morera (1897) entre d'altres, que aquella casa-convent havia estat situada dins del poble de Vallmoll. L'entrellat el començà a desfer, molts anys després, Pere Català, a *Els castells catalans*, en intuir que calia situar l'anomenada comanda de Vallmoll a Puigpelat. Recentment, l'exhaustiva investigació realitzada per Lluís M. Figueras sobre el senyoriu de Selma ha aclarit el devenir històric de l'esmentada comanda. Finalment, Joan Fuguet a *Templers i hospitalers, I, Guia del Camp...* ha ampliat l'estudi en el vessant monumental i artístic de la desapareguda casa.

Així doncs, el convent hospitaler de Vallmoll, malgrat portar aquest nom, mai no va estar situat al poble de Vallmoll sinó al terme de Puigpelat, concretament a l'actual a partida de l'Hospitalet. Originàriament, l'Hospitalet i Puigpelat havien estat quadres de l'antic castell de Vallmoll que, en data incerta del segle XII, van ser donades en lliure i franc alou a l'Orde de l'Hospital. Tot sembla indicar que, a començaments del segle XIII, els santjoanistes instal·laren allí una comanda que portà per nom "les cases de Vallmoll" o l'Hospitalet.

El castell de Vallmoll des de l'Alta Edat Mitjana havia tingut jurisdicció sobre un vast territori que constituí la baronia de Vallmoll, el devenir històric de la qual fou clarament exposat en un estudi de l'arxiu patrimonial que realitzà, l'any 1979, D. Jaime Salvà, Marquès de la Torre, descendent directe del darrer baró.

Rodes. Hospital dels Cavallers, construït el segle XV pel gran mestre català A. de Fluvà

Ulldesona (Montsià). Castell hospitaler

LA FORMACIÓ DE LA COMANDA

No sabem com ni quan els hospitalers començaren a tenir drets sobre territoris del castell de Vallmoll. La primera notícia (publicada per Morera a *Tarragona cristiana*) porta data de 1184 i tracta de la concòrdia a què van arribar l'arquebisbe de Tarragona i el castellà d'Amposta, després d'haver pledejat pels delmes de Vallmoll que es quedaven els hospitalers. Encara que el document no ho digui, no hi ha dubte que es referia als delmes de les quadres de l'Hospitalet i de Puigpelat, que ja eren dels santjoanistes.

En aquelles darreres dècades del segle XII, l'Hospital (com el Temple i el Cister) havia anat rebent, per colonitzar, terres de l'antic i extens terme del Codony (ocupat actualment pels pobles de Vilallonga, el Morell, el Rourell, la Masó, el Milà i la Granja de Santes Creus). Ho sabem per un document del *Llibre Blanch* de Santes Creus, de 1179, que recull la concòrdia a què arribaren els cistercencs de Santes Creus i els hospitalers, després d'haver-se barallat per l'aigua dels molins del Codony.

Aquestes possessions hospitaleres del Codony, que no sabem quan les van rebre, s'incrementaren, l'any 1187, per la donació que els féu la reina Sança, esposa d'Alfons el Cast. El document (publicat per Delaville le Roulx) parla de terres bones, amb prats, pastures i aigua abundant per a moure molins... la qual cosa fa pensar en la quadra de l'Hospital (actual partida dels Hospitals del terme del Morell) que trobarem formant part de la comanda de Vallmoll.

EL CONVENT I LES SEVES DEPENDÈNCIES

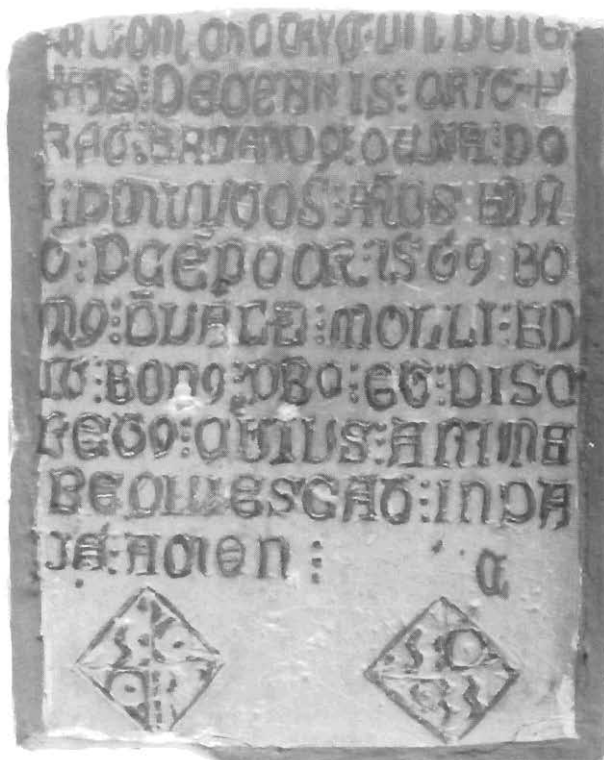
Les propietats adquirides pels hospitalers durant la segona meitat del s. XII a Vallmoll i a la rodalia van anar configurant la comanda; tanmateix, no serà fins a 1205 que es trobarà un document (publicat per Miret i Sans) que parli explícitament d'un comanador i de diversos frares de Vallmoll.

Les antigues quadres de l'Hospitalet i Puigpelat constituïren el nucli principal de la comanda hospitalera. Les terres de l'Hospitalet, que devien ser les millors, passaren a ser la dominicatura (els domenges) de la casa, i com a tals les conrearen directament els frares. Allí els hospitalers construïren la casa que havia de ser seu de la comanda. Com tots els convents rurals, l'Hospitalet fou un centre d'explotació agropecuària format per un conjunt d'edificis entre els quals, a més dels serveis necessaris per a l'agricultura i la ramaderia, hi havia habitació per als frares i capella. Aquesta fou dedicada a la Mare de Déu de la Llet, i fins l'actual segle en què fou enderrocada va ser un centre de devoció mariana del poble de Puigpelat.

El segon nucli en importància de la comanda va ser Puigpelat. La proximitat amb l'Hospitalet i el fet que allí hi hagués un antic nucli de població va empènyer els hospitalers a fortificar-lo per convertir-lo en el lloc fort de la comanda on poder-se refugiar els homes de la comanda en cas de perill.

A més d'aquest nucli principal, van formar part de la comanda aquells territoris de la rodalia que l'Orde va anar rebent al llarg del segle XII; és a dir, la quadra del Codony (que actualment és del terme del Morell) i la quadra de Barbens (que és del terme de Cambrils). Després de l'extinció del Temple, passà a formar part de la comanda la quadra del Mas d'en Not (actual terme de Montferri), que abans havia estat dels templers.

Puigpelat.
Lauda sepulcral
d'un comanador de
l'Hospitalet (segle XIII)
i transcripció epigràfica
(que cal agrair a
Jaume Riera Sans)

AÑO : DNI : MCC XC : VII PDIE
KALS : DECEBRIS : OBIT : F
RAT : BERNARDQ : PAVIA : QU
I P MULTOS : AÑOS FUI
T PCEPTOR ISTIUS DO
MQ : DVALE : MOLLI : FU
IT : BONG : PBQ : ET : DISC
RETO : CUIUS : ANIMA
REQUIESCAT : IN PA
CE : AMEN :

Text en llatí: Anno Domini MCCXCVII pridie kalendas decembris obiit frater Bernardus Pavia qui per multos annos fuit preceptor istius domus de Vallemolli. Fuit bonus, probus et discretus. Cuius anima requiescat in pace. Amen.

Text en català: L'any del Senyor 1297, dia 30 de novembre, morí fra Bernat Pavia, que durant molts anys havia estat preceptor d'aquesta comanda de Vallmoll. Fou una persona bona, honrada i prudent. La seva ànima descansi en pau. Amén.

EL DEVENIR HISTÒRIC

Un dels aspectes més complicats de la comanda hospitalera de Vallmoll és el que es refereix a les competències jurisdiccionals dels hospitalers i del baró de Vallmoll. El tema de les jurisdiccions és sempre complicat en la història de l'Antic Règim, però, sobretot, ho és en casos com el que estudiem; és a dir, quan es tracta d'un lloc sobre el qual tenien competències un baró laic i un orde militar internacional, com el Temple o l'Hospital. Com que aquests ordes havien estat dotats d'enormes privilegis, les baralles per les competències estaven assegurades. La comanda de l'Hospitalet de Puigpelat n'és un exemple paradigmàtic. Sortosament, un coneixedor de les institucions medievals com Lluís M. Figueras ha dedicat una gran part del seu estudi a aquesta problemàtica.

Els hospitalers no tenien les mateixes prerrogatives dominicals sobre tots els territoris de la comanda. On gaudien de més drets era a l'Hospitalet i a Puigpelat. Així i tot, la jurisdicció criminal d'ambdós llocs havia romàs en mans del baró de Vallmoll. Segons això, els homes de Puigpelat tenien l'obligació de fer serveis d'host i cavalcada per al baró de Vallmoll i s'havien de refugiar al seu castell en cas de perill. Aquesta situació vassallàtica de Puigpelat respecte al baró de Vallmoll no fou mai acceptada pels hospitalers, que esgrimiren contra ella tota mena d'arguments legals procedents dels privilegis que tenia l'orde.

El primer episodi conflictiu per causa de les jurisdiccions que trobem documentat és de 1298. Aleshores era baronessa de Vallmoll Guillemma de Montcada, filla del vescomte de Bearn i vídua de l'infant Pere, germà de Jaume II. El batlle de Vallmoll havia entrat a Puigpelat amb gent armada i havia empresonat cinc homes. L'acció del batlle desagradà a la baronessa, la qual féu alliberar aquells homes al temps que recordà al seu representant el deure que tenia de protegir, i no pas molestar, els homes de l'Hospital.

En els anys 1333 i 1367 el baró tornà a desautoritzar el seu batlle per qüestions semblants. Un enfrontament molt sonat va tenir lloc l'any 1403; en aquesta ocasió el comanador hospitaler argumentava, en defensa seva, que, en temps de Jaume I, les corts havien disposat que el rei no podia exigir als homes dels ordes —encara que sobre ells tingués la jurisdicció criminal— aquells serveis d'host i cavalcada i de refugi que el baró de Vallmoll exigia de la gent de Puigpelat; per tant, si allò havia estat preceptiu per al rei més ho havia de ser per a un baró com el de Vallmoll. En conseqüència, els homes de l'Hospital no farien serveis d'armes per al baró de Vallmoll, ni es refugiarien al seu castell, i si es donava un cas de perill anirien a Puigpelat, que per això era vila emmurallada i protegida pel gran prior de Catalunya.

A començament del segle XV la comanda de l'Hospitalet es fusionà amb la de Selma. La misèria i el despoblament del camp català que seguiren la pesta negra en la segona meitat del segle XIV van determinar que, a començaments del XV, l'Orde de l'Hospital reduís el nombre de comandes. La situació crítica a què havia arribat l'Hospitalet en aquells anys queda palesa en l'estat ruïnós que presentaven els seus edificis l'any 1408.

Els cent anys següents no van ser millors per a la casa hospitalera de Vallmoll. Els comanadors de Selma se'n desentenien cada vegada més, fins al punt que, l'any 1541, el comanador Ferrer, pel seu compte i risc, fent cas omís als estatuts de l'Orde, va establir

a perpetuïtat les terres de l'Hospitalet, acció gravíssima que significava alienar el patrimoni dominical de la casa. El disbarat, no sense dificultats, aconseguí arranjar-lo, vint anys després, el comanador Sant Climent, el qual en deixà constància a la Visita de Milloraments que féu l'any 1567. En aquest document s'explica com l'arrendatari de les terres de l'Hospitalet (un tal Prunera de Valls), amb intenció de fer desaparèixer proves de la condició del lloc, havia robat una làpida sepulcral que ho testimoniava. Diu l'escrit que era "una pedra de marbre quadrada que stave engastada en la paret de fora la sglésia sobre lo fossar". L'interès de la pedra es fa evident en la protesta de la gent de Puigpelat, que n'exigiren la restitució, i en l'exhaustiva descripció que en féu el document:

descriptio lapidis: la damunt dita pedra és de marbre de llargària de dos palms y de amplària de un palm y mig en la qual estan entallades les paraules següents: ANNO DOMINI M. CC. XC VII PRIDIE KALENDAS XBRIS OBIT FRATER BERNARDUS PAVIA QUI PER MULTOS ANNOS FUT PRECEPTOR ISTIUS DOMUS DE VALLEMOLLE FUT BONUS PROBUS ET DISCRETUS CUIUS ANIMA REQUIESCAT IN PACE AMEN (...) ab dos scuts de armes, a la una part unes ones de llarch y a la altra part unes moles e són dins scuts quarterats.

Les disputes amb el baró de Vallmoll per motiu de les jurisdiccions continuaren en arribar l'època moderna. En aquests anys es veu com Puigpelat va prenent cada cop més protagonisme dins la comanda, fins al punt que, en més d'una ocasió, apareix escrit "comanda de Puigpelat".

L'any 1607, el comanador Junyent, seguint instruccions del capítol provincial, va aplicar la jurisdicció criminal a uns lladres capturats a Puigpelat. El baró de Vallmoll, que aleshores era el primer comte de Savallà, reaccionà capturant i empresonant el batlle hospitaler de Puigpelat. El conflicte s'enverinà, car el comanador demanà ajut a les comandes veïnes de Granyena, l'Espluga de Francolí i Barberà, que hi acudiren, amb gran nombre d'homes armats, a les ordres de Joan Cabestany, batlle de Barberà.

Més endavant es documenten intervencions armades semblants i un constant estira i arronsa entre el baró i els hospitalers, en l'atribució de la jurisdicció criminal. A la llarga el contenciós acabà dirimint-se a favor de l'Orde de l'Hospital, però això s'esdevenia ja després de la promulgació del decret de Nova Planta (1716) i, aleshores, la jurisdicció criminal havia passat a ser competència de la Corona "en todo el Reino".

La situació de la comanda en època moderna queda reflectida en un document de 1773 (vegeu l'apèndix), on diu que el comanador tenia tota jurisdicció civil i criminal, alta i baixa, mer i mixt imperi, sobre Puigpelat i la seva quadra de Santa Maria de l'Hospitalet, que administrava el batlle hospitaler de Puigpelat; i que, a més d'aquests llocs, pertanyien a la comanda la quadra de Mas d'en Nots, de Montferri; la quadra de Barbens, de Vilafortuny i Cambrils; i la quadra dels Hospitals, altrament anomenada l'Honor dels Codonys, del Morell.

Bibliografia

CATALÀ I ROCA, P., *et alt.* (1971): “Castell de Vallmoll i comanda hospitalera”, dins *Els Castells Catalans*, III, Rafael Dalmau, Barcelona, pp. 570-577.

DELAVILLE LE ROULX, J. (ed.) (1894-1897): *Cartulaire Général de l'Ordre des Hospitaliers de Saint Jean de Jerusalem*, París, vol. I.

FIGUERAS I FONTANALS, L. (1992): *El senyoriu de Celma (esquema organitzatiu)*, Institut d'Estudis Vallencs, Valls, I-II.

FUGUET SANS, J. (1997): *Templers i hospitalers, I (Guia del Camp de Tarragona, la Conca de Barberà, la Segarra i el Solsonès)*, Rafael Dalmau, Barcelona.

GAVALDÀ TORRENTS, A. (1983): *El llibre de Vallmoll*, Institut d'Estudis Vallencs, Valls.

MIRET Y SANS, J. (1910): *Les cases de Templers y Hospitalers en Catalunya*, Barcelona.

MORERA Y LLAURADÓ, E. (1897): *Tarragona cristiana*, I, Tarragona.

MORERA Y LLAURADÓ, E. (s/d): “Província de Tarragona”, dins Carreras Candi, F. (dir.): *Geografia General de Catalunya*, Barcelona.

PUJOL, A. (1922): *Monografia de Vallmoll*, Llibreria Religiosa, Barcelona.

SALVÀ, J. (1979): “La baronía de Vallmoll”, *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, 830-831, XXXVII, Palma de Mallorca, 1979, pp. 137-150.

UDINA MARTORELL, F. (ed.) (1947): *El “Llibre Blanch de Santes Creus”*, CSIC, Barcelona, 1947.

Apèndix documental

1773, MARÇ 18

VISITA DE MILLORAMENTS DE LA COMANDA DE SELMA I ELS SEUS MEMBRES, REALITZADA PEL COMANADOR ANTONI DESBRULL

ACA, *Gran Priorat*, reg. núm. 411

[Visita de Puigpelat]

Puigpelat. E après als divuit dias del mateix mes y any continuant dit senyor Comissari Visitador la dita visita de milloras se conferí junt ab mi, dit Notari y Secretari, en lo lloch y terme de Puigpelat, altre dels membres de la dita encomanda de Selma, del qual lo referit Joan Oriol, com a Procurador sobredit, li feu ocular ostenció y digué que en ell tenia lo mateix senyor, son principal, com a Comanador predit, tota la jurisdicció civil y criminal, alta y baixa, mer y mixt imperi y que per lo exercici de aquella anomena batlle qui vuy és Joan Plana, pagès. Més avant digué que dit senyor comanador, son principal, reb en dit lloch y terme de Puigpelat la tasca de tots fruits, so és, de catorse una per lo , molts y diferents censos y altres drets que per extens constan en los capbreus de dita encomanda.

Més avant digué que lo mateix , son principal, no té, en lo present lloch y terme, casa, castell ni altre predi en què haja tingut de fer obras ni milloras algunas y que dit capbreva les rendes que reb en lo mateix lloch y terme y en la quadra de Mas d'en Nots, en poder

del sobreanomenat Bonaventura Cerveró, notari públich, de la vila de Valls, des dels disset juliol 1766 fins als quatre abril 1768.

[Visita de quadra de l'Hospitalet]

Quadra del Hospitalet.

Més avant digué com lo referit, son principal, pesseeix una quadra dita Nostra Senyora de l'Hospitalet, contigua a dit terme de Puigpelat que antigament se deya las Casas de Vallmoll, de la qual feu ocular ostenció dit senyor Comissari y en ella digué tenir lo mateix, son principal, tota jurisdicció, civil y criminal, alta y baixa, mer y mixt imperi, la qual en nom de aquell regularment administra lo batlle de dit lloch y terme de Puigpelat.

Més endavant digué com en dita quadra se troba una capella baix invocació de Nostra Senyora del Hospitalet y una casa a ella contigua en què habita lo hermità que cuida de aquella, de la qual li feu ocular ostenció, y digué que en ella no té res que veurer lo senyor Archebisbe de Tarragona ni altra persona alguna sinó únicament lo dit, son principal, com a altre dels membres de sa comanda.

Més avant digué com lo mateix, son principal, inseguint lo disposat en la última visita feta de dita encomanda en lo any 1758, ha fet una volta de mahons en dita capella heremítica y compost novament la teulada que és sobre de dita volta y reforsat y emblancat totas las parets de la mateixa capella y no menos ha suspeditat y remendat totas las parets de la casa, en lo paviment de la qual ha fet una cuina y oficinas necessarias; en lo primer ha compost una sala ab dos quartos ab sas alcobas y tres altres quartos sens alcoba, y en lo segon pis ha format un graner pera recullir los grans los arrendataris, ab lo qual és regular tingan major estimació los arrendaments en avant fahedors. Totas las quals obras se troban ab tota perfecció, tant per lo tocant al ofici de mestre de casas com per lo tocant al ofici de fuster, e importan juntas la quantitat de 1176 liras 4 sous com apar de las àpocas que produheix pera insertarse signadas de números 6, 7 y 8.

Més avant digué com la sobredita quadra fou fitada en lo dia quinse del mes de octubre proppassat com apar del certificat que signat de número 9 produheix per insertarse.

Més avant digué y denuncià a dit senyor Comissari visitador una quadra antigament dita lo Mas d'en Nots, vuy emperò anomenada quadra de Calaf, situada en la parròquia de Puigtinyós, bisbat de Barcelona, terme de Montferri, que conté uns cinquanta jornals, poch més o menos ab algunas alsinas y oliveras en aquella plantadas y un corral per los bestiaris conforme se conté en los capbreus; en la qual quadra dit senyor, son principal, com a comanador predit, exerceix la jurisdicció civil plena, per exercir la qual nomena batlle qui vuy és Josep Vives menor, y té lo domini directe y alodial, y a més reb lo delme de tots grans y fruits, diferents censos y una quartera de ordi per dret de llosol, conforme també consta en los referits capbreus.

Més avant digué y denuncià a dit senyor Comissari visitador que té la jurisdicció civil plena en la quadra anomenada de Barbens, situada en lo terme de Vilafortuny y de Cambrils, Camp y Archebisbat de Tarragona, y en ella cobra y percebeix alguns partits de censos que per extens consta en los capbreus.

Més endavant digué que té igualment la jurisdicció civil plena en altra quadra anomenada lo Honor dels Codoms, vuy dita la quadra dels Hospitals, alias Mas d'en Lluch, en la qual igualment, per lo exercici de dita jurisdicció, anomena batlle, qui vuy

és Joseph Calbó, pagès, y que en reb y cobra molts y diferents censos y los lluïsmes o tersos en cas de transportacions, y que en dita quadra se troba construït un mas o casa que fou antigament de Gaspar Lluch, después de Tecla Rocha, viuda, y últimament de Gaspar Girona pagès del lloch del Morell.

Més avant digué que las rendas que lo mateix, son principal, reb en ditas dos quadras dels Hospitals y de Barbens foren capbrevadas en poder de Joseph Ortega, notari públich de la present vila de Valls des del onse agost 1755 fins als divuit octubre 1758.

Més avant digué com dit, son principal, té arrendadas las rendas de la encomanda a Miquel Bota, botiguer de dita vila de Valls, per lo preu de 7700 lliuras barcelonesas a rahó de 1925 lliuras per any com apar del acte de arrendament que produheix per a insertarse signat de número 10.

La qual denúncia, així com sobre se ha dit feta, entengué dit senyor Comissari visitador en visitar la dita capella de Nostra Senyora del Hospitalet on fou rebut per lo hermità de la mateixa capella, y entrant en ella visità aquella comensant per lo altar major, en lo qual se troba la imatge de Maria Santíssima en lo cap de altar, y trobà estar aquell molt decent ab tots los aparatos necessaris a excepció de la ara que manà mudarse immediatament; visità los dos altars que se troban al costat del altar major, lo un dels quals és de Sant Joseph y lo altre de Sant Christòfol, que trobà estar ab tota decència, y después visità lo altar de la Degollació de Sant Joan y lo altar de Nostra Senyora del Roser, los quals semblantment trobà estar molt decents ab los aparatos necessaris. E immediatament passà lo mateix comissari visitador a visitar las robas y ornatos de la sagristia de dita capella de las quals, per ésser pròpies del senyor Comanador, manà formarse lo corresponent inventari, com en efecte fou aquell format en lo modo següent:

Inventari dels ornaments, de las robas y aparatos de la capella y sagristia de Ntra. Sra. del Hospitalet.

Primo, una calaixera de fusta ab tres calaixos.

Item, una casulla de tafetà ab mescla, ab estola, maniple y cobrecalis, vella.

Item, altra casulla de brocadellos ab estola y maniple, usada.

Item, una casulla ab estola, maniple, cobrecalis y bossa per los corporals, de fil y patxi negre, usada.

Item, un cobrecalis negre, molt usat.

Item, tres albas, las dos vellas y altra usada guarnida de puntas.

Item, tres amitos usats.

Item, dos síngulos de fil, bons.

Item, vuit purificadors, usats.

Item, tres lavabos, usats.

Item, tres corporals ab sas palias, lo un vell y los altres dos usats.

Item, deu estoallas, set de grossas y tres de tela y las unas de estas molt dolentas.

Item, un cobrecalis de domàs blau y blanch, usat.

Item, un calis ab sa patena, tot de plata, la copa del qual calis junt ab la patena ha fet dorar lo actual comanador.

Item, dos missals, lo un usat y lo altre vell.

Item, un palit de indianas.

Item, una creu ab la imatge de Christ, tot de fusta.

Item, dos ruquets, usats.
 Item, una tovallola, usada.
 Item, unas canadellas de vidre.
 Item, una creu y sis candeleros de fusta platejats, usats.
 Item, dos candeleros de llautó, usats.
 Item, dos candeleros de bronce, usats.
 Item, una llàntia de llautó, usada.
 Item, lo Rotllo.
 Item, una creu de fusta negra, usada.
 Item, una ara llevadissa en lo altar de Ntra. Sra. del Roser.
 Item, cinch frontals o pàlits en los cinch altars, usats.
 Item, diferents quadros y presentallas.

Format lo antecedent inventari, visità, lo mateix senyor Comissari, la casa que se troba contigua a dita capella en la qual y en la mateixa capella trobà haverse fet las obras y reparos que sobre se han denunciat y estar tot ab la deguda conformitat, e igualment un cup.

La qual visita, així com se ha dit, feta y conclosa a retornat dit senyor Comissari visitador en lo dit lloch de Puigpelat donant puntual compliment a sa comissió entengué rebre las corresponents informacions pública y secreta sobre tot lo que queda denunciat y per dit efecte manà fossen formats los interrogatoris sobre los quals dehuen ésser examinats los testimonis ...

[fitació de la quadra de l'Hospitalet]

Apoca número 9

Certifico y fas fee yo Cayetano Olzina y Massana, notari y secretari de la Veneranda Assemblée de Frares Cavallers de Justícia de la Sagrada y Militar Religió de Sant Joan de Jerusalem en lo Priorat de Catalunya, avall escrit, com en la assemblea celebrada en esta ciutat lo dia present, president en ella lo Il·lustríssim senyor frare don Joseph de Erill y Josa, cavaller de dita Sagrada y Militar Religió y comanador de Barcelona, per indisposició del Il·lustríssim y Venerando senyor frare don Manuel de Montoliu, Gran Prior de Catalunya, fou presentat per part del llegítim procurador del il·lustre senyor frare don Anton Desbrull, cavaller de la mateixa Sagrada Religió y comanador de la encomanda de Selma, un acte autèntic de la fitació de la quadra de Nostra Senyora del Hospitalet, membre de dita encomanda, rebut en poder de Bonaventura Cervetó, notari públich de la vila de Valls, Camp y Archebisbat de Tarragona, als quinse dias del mes de octubre proppassat, la qual és a tenor següent:

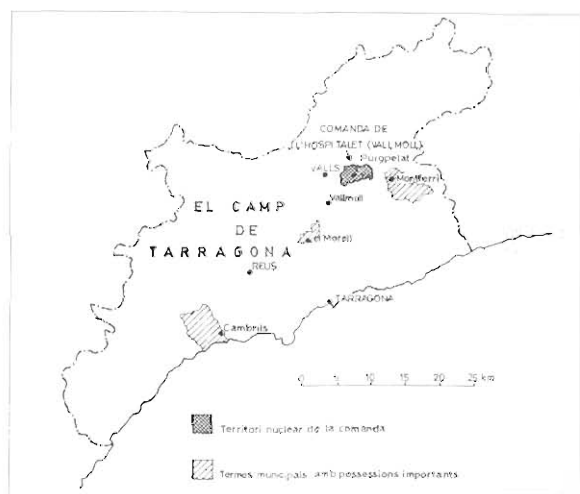
En lo lloch de Puigpelat, Camp y Archebisbat de Tarragona, als quinse del mes de octubre, any de la Nativitat del Senyor de 1772, davant de mi, Bonaventura Cerveró, per las actuals àpocas, notari públich de la vila de Valls y Bonaventura Cerveró y Bonanat, escriptent, y de Ramon Giné, pagès, los dos de dita vila de Valls, testimonis per lo infradit fi y efecte cridats, ha comparegut personalment Ramon Domingo, pagès, batlle de la quadra de Nostra Senyora del Hospitalet per lo Il·lustre senyor frare don Anton Desbrull, cavaller del orde de Sant Joan, comanador de la encomanda de Celma, y com a tal senyor

jurisdiccional de dita quadra de Nostra Senyora del Hospitalet, lo qual me ha fet la relació següent que a instància y requisició de Joan Oriol y Soler, de la ciutat de Barcelona, procurador general del dit il·lustre frare don Anton Desbrull, cità als vehins y confinats de dita quadra peraquè acistissen si volguessen a la pràctica de la fitació y mesura de ellas que per medi de Joan Domingo y de Joan Plana, pagesos experts y agrimensors públichs del lloch de Puigpelat, elegits y anomenats per dit Joan Oriol y Soler, se comensaria lo dia sinch del dit mes a las set horas del matí. Y així mateix y posteriorment comparegueren dits experts y agrimensors, Joan Domingo, de edadt de 45 anys, y Joan Plana, de edat de 52 anys, pagesos y agrimensors públichs del dit lloch de Puigpelat, elegits per lo referit Joan Oriol, los quals mediant lo jurament que extrajudicialment han prestat en mà y poder de mi, dit infrascrit notari, han fet la relació següent:

Que a las set horas tocadas del matí del dia cinch del corrent ab acistència de Ramon Domingo, batlle de dita quadra de Nostra Senyora del Hospitalet, dels vehins y confinats de ella y ab acistència de Joseph Cabeza y Joan Jové, testimonis per lo infrascrit fi y effecte cridats, se conferiren en la dita quadra situada en lo Camp de Tarragona y a mitja hora de la vila de Valls, per la diligència de la fitació y mesura de ella, la qual en presència y consentiment dels dits vehins se passà a fer la fitació del modo següent:

Primerament regonegueren y miraren la dita quadra de Nostra Senyora del Hospitalet que diuen ésser de tinguda de cent setanta sinch jornals, esto és, cent quaranta de conreu ab algunas oliveras plantadas y los restants trenta sinch jornals de garrigas y bosch de alzinaz y pins, la qual afronta a llevant ab lo terme de Torrellas, a migdia ab lo terme de Bellavista, a ponent ab lo terme de Puigpelat, Vallmoll y de Valls, y a tramuntana part ab lo terme de Valls y part ab lo de Puigpelat, dins qual quadra se encontra la capella o hermita dita de Nostra Senyora del Hospitalet y una casa contigua habitada per un hermità, propi tot de dit Comanador, la qual quadra fitaren en lo modo següent: esto és, se plantà la primera fita a la vora del terme de Torrellas que és sobre lo camí que va de Puigpelat a la dita hermita de Nostra Senyora del Hospitalet, y de dita fita prenent a la mà esquerra y seguint un marge a distància de trenta sis passas se plantà la segona fita. De dita segona fita y a distància de xexanta set passas se plantà la tercera fita. De dita tercera fita y a distància de xexanta set passas se plantà la quarta fita. De la quarta fita y a distància de xexanta sis passas se plantà la quinta fita. De dita quinta fita y a distància de quaranta set passas se plantà la sisena fita. De dita sisena fita y a distància de setanta passas se encontrà una fita antigua, se donà per bona, que és la setena fita, y distància de sinquanta sinch passas se plantà altra fita que és la vuytena. De esta fita y a distància de quaranta tres passas se plantà una fita y contrafita que és la novena. De estas y a distància de cent sinquanta set passas se encontrà altra fita antigua que se donà també per bona, que és la desena. De esta y a distància de cent vint passas se encontrà altra fita que se donà per bona y és la onsenena. De esta y a distància de vuytanta dos passas se encontrà altra fita que se donà per bona y és la dotsena. De esta y a distància de cent dotse passas se encontrà altra fita antigua que se donà per bona que és la tretsena. De esta y a distància de cent quinse passas se encontrà una creu esculpida en una rocha en senyal de verdadera fita que és la catorsena y esta fita és la punta de dita quadra ahont confronta ab los termes de Torrellas y Bellavista, todas las quals fitas són a la part de solixent y confrontan ab lo terme de Torrellas. De dita creu, o fita, que és la catorsena, y a distància de vuitanta sinch passas

se encontrà altra fita que és la quinsena y se donà per bona. De esta fita y a distància de cinquanta sis passas altra fita que és la setsena y se donà per bona. De esta a la distància de setanta una passas se encontrà altra fita que és la dissetena y se donà per bona. De esta y a distància de setanta una passas se encontrà altra fita que és la divuitena y se donà per bona. De esta y a distància de tres passas se encontra altra fita que és la dinovena y se donà per bona. De ésta y a la distància de xexanta passas se encontrà altra fita que és la vintena y se donà per bona. De ésta y a distància de xexanta dos passas se encontrà altra fita que és la vintiuna y se donà per bona. De ésta y a la distància de setanta una passa se encontrà altra fita que és la vintidosena y se donà per bona. De ésta y a la distància de vuitanta tres passas se encontrà altra fita que és la vintitresena y se donà per bona. De ésta y a la distància de setanta passas se encontrà altra fita que és la vintiquatrena y se donà per bona. De ésta y a la distància de noranta cinch passas se encontrà altra fita que és la vinticinquena y se donà per bona. De ésta y a la distància de cent disset passas se encontrà altra fita que és la vintisisena y se donà per bona. De estay a distància de cent setanta set passas se encontrà altra fita que és la vintisetena y se donà per bona. De ésta y a a distància de cinquanta vuit passas se encontrà altra fita que és la vintivuitena y se donà per bona. De esta y a la distància de cinquanta tres passas se encontrà altra fita que és la vintinovena y se donà per bona. De ésta y a la distància de xexanta nou passas se encontrà altra fita que és la trentena y se donà per bona. De esta y a la distància de cent vint y una passas se encontrà altra fita que és la trentauna y se donà per bona. De esta y a la distància de cent cinquanta vuit passas se encontrà altra fita que és la trentatresena y se donà per bona. Y de esta baixant al torrent dit del Hospitalet a vint y tres passas se encontrà altra fita que és la trentaquatrena quals fitas, esto és, desde la quinzena, són a la part de mitgdia y confrontan ab lo terme de Bellavista y de dita trentaquatrena fita pujant dit torrent amunt se'n va a encontrar lo camí que va de Puigpelat a Vallmoll, y a cent vuitanta passas se encontrà altra fita que és la trenta cinquena que se donà per bona y de esta y a la distància de cent deu passas se encontrà altra fita que és la trentasisena que se donà per bona. De esta y a la distància de noranta vuit passas altra fita que és la trentassetena y se donà per bona. De esta y pujant camí amunt que va de Vilavella a Valls y a la mà dreta a doscentas vint y quatre passas se encontrà un Antigo que divideix dita quadra ab los termes de Puigpelat y Vallmoll y de dit Antigo camí amunt que va de Valls a Vilavella y seguint lo terme de Vallmoll y a distància de trescentas quaranta passas se encontrà altra fita que és la trentavuitena que se donà per bona. De esta fita a noranta una passas se encontrà altra fita que és la trenta novena que se donà per bona. De esta fita y a cinquanta set passas se encontrà altra fita que és la quaranta que se donà per bona. De esta y a noranta quatre passas se encontrà altra fita que se donà per bona y és la quaranta una, quals fitas, esto és, desde la trenta cinchena són a la part de Ponent y confrontan ab los termes de Puigpelat, Vallmoll y Valls, y de dita quaranta una fita a noranta quatre passas se plantà una fita nova que és la quaranta dosena fita. De esta y a cent cinquanta passas se plantà altra fita nova que és la quaranta tresena fita y de esta a cent cinch passas se plantà altra fita nova que és la quaranta quatrena de esta y cent cinquanta tres passas se plantà altra fita nova que és la quaranta cinquena de esta y a cent cinquanta quatre passas se plantà una fita que és la quaranta sisena a la punta dels termes de Puigpelat y Valls de dita fita, seguint un Antigo, y a doscentas passas se arriba al cantó de una masia que és dins lo terme de

Dominis territorials de la comanda hospitalera de l'Hospitalet (Vallmoll)

Puigpelat. Antic portal de la muralla

Puigpelat y de la masia prenent a la dreta y a distància de xexanta passas se encontrà altra fita que és la quaranta setena que se donà per bona y de dita fita arribant al dit camí de Vilavella a Valls baixa al torrent, y torrent amunt, y cent setanta una passas, torne a passar lo torrent, y pujant al dit camí se plantà una fita nova que és la quaranta vuitena y de esta fita, seguint un marge a dos centas xexanta cinch passas, se encontrà una fita vella que és la quaranta novena y se donà per bona y de esta a xexanta set passas se encontrà altra antiga que és la cinquantesena y se donà per bona y de esta a dos centas vuitanta dos passas se encontrà altra antiga que se donà per bona que és la cinquanta una y de esta a quaranta vuit passas encontrà altra fita y és la cinquanta dosena y arriba a la vora del sobredit camí y de est baixa al dit torrent en què, y a treize passas y torrent amunt, passadas quatre fonts que són dins dita quadra, y pròpias de dit senyor comanador, arriba al corresponent de la primera fita que confronta ab Torrellas, plantada sobre lo camí que ve de Puigpelat a la dita hermita, quals fitas, esto és, desde la quaranta una, són a la part de tremuntana y confrontan part ab lo terme de Valls y part ab lo terme de Puigpelat per medi de quals fitas

Dibux de l'ermita de l'Hospitalet de Puigpelat fet pel puigpelatenc Ramon Montserrat Rovira (Cedit per Joan Fontanilles Mas)

queda ben fitada la quadra de Nostra Senyora del Hospitalet, pròpia de dit il·lustre senyor comanador de la encomanda de Selma en la qual exerceix tota jurisdicció y todas las terras que en ella se enclouen estan en alou y domini directe del sobredit senyor comanador. Diuhen y asseguran també que todas las fitas novas que els experts han plantat, que són la primera, segona, tercera, quinta, sisena, vuitena, quarantadosena, quarantatresena, quarantaquatrena, quarantacinquena, quarantasisena y quarantavuitena, o han executat en presència y consentiment y sens oposició dels vehïns confrontants. Tot lo que diuhen ésser veritat per lo jurament que tenen prestat. De todas las quals cosas dit Joan Oriol y Soler, en dit nom de procurador general ha requerit a mi, dit e infrascrit notari, atorgàs, com atorguí, lo present acte que fou fet en dita vila de Valls, dia, mes y any sobredits a tot lo que me encontrí present junt ab los testimonis sobre anomenats per estas cosas cridats y pregats y per dit Joan Plana que diu no saber de escriurer de sa voluntat y concentiment firmo jo Bonaventura Cerveró, testimoni Joan Domingo, agrimensor, en poder de mi Bonaventura Cerveró, notari públich de la vila de Valls que afirmo conèixer a dits Joan Oriol y Soler en dit nom Ramon Domingo, batlle, Joan Plana, agrimensors. És còpia que concorda ab lo original que para en mon poder a que me remeto, y para que conste requerit la dono escrita de mà agena, signada y firmada de la pròpia part en est paper del Real sello tercer y part en paper comú, en dita vila de Valls als setze dias dels sobredits mes y any. En testimoni (+) de veritat. Bonaventura Cerveró, notari públich de la vila de Valls. Lo qual acte llegit en dita Veneranda Assemblée fou per ésta aprobada la fitació en ell continguda y manat a mi, dit notari y secretari, que lo mateix acte insertàs en lo registre de dita Veneranda Assemblée y de ell donàs lo corresponent certificat en virtut del qual manament fas lo present escrit de mà agena firmat y signat de la pròpia y sellat ab lo sello de la mateixa Veneranda Assemblée, en la ciutat de Barcelona, als set dias del mes de dezembre del any mil setcents setanta dos.

In testimonium (signat) veritatis

Cayetanus Olzina et Massana notarium et secretarium Veneranda Assemblée Prioratus Cataloniae.